

**Uchwała NR XVIII/119/2019
Rady Miejskiej w Białej Piskiej
z dnia 20 grudnia 2019 r.**

**w sprawie Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów
Alkoholowych w Gminie Biała Piska na 2020 rok**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r., poz. 506 ze zm.), art. 4¹ ust. 2 i 5 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2019 r., poz. 2277) – **Rada Miejska w Białej Piskiej uchwala, co następuje:**

§ 1. Uchwala się Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2020 rok, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Traci moc Uchwała Nr IV/17/2018 Rady Miejskiej w Białej Piskiej z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Biała Piska na 2019 rok.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Białej Piskiej.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem 01 stycznia 2020 r. i podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty.

**PRZEWODNICZĄCY
RADY MIEJSKIEJ**
Marek Grabowski
inż. Marek Grabowski

RADA MIEJSKA
w BIAŁEJ PISKIEJ
Plac Adama Mickiewicza 25
12-230 Biała Piska

Załącznik do Uchwały Nr XVIII/119/201
Rady Miejskiej w Białej Piskiej
z dnia 20 grudnia 2019 r.

GMINNY PROGRAM PROFILAKTYKI
i ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH
w GMINIE BIAŁA PISKA na 2020 r.

ROZDZIAŁ 1.

Postanowienia ogólne

§ 1. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi wprowadziła obowiązek realizacji gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Zadania w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi wykonuje się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, które są realizowane zgodnie z Narodowym Programem Zdrowia, o którym mowa w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2018, poz. 1492).

Celem strategicznym Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020, zwanego dalej „NPZ” jest wydłużenie życia w zdrowiu, poprawa zdrowia i związanej z nim jakości życia ludności oraz zmniejszenie nierówności społecznych w zdrowiu.

NPZ wyznacza sześć celów operacyjnych wybranych ze względu na ich wpływ na nasze życie i zdrowie. Drugim celem operacyjnym NPZ jest profilaktyka i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi i innymi zachowaniami ryzykownymi. Zadaniem służącym do realizacji 2 celu operacyjnego jest prowadzenie profilaktyki uniwersalnej, profilaktyki selektywnej, profilaktyki wskazującej.

Profilaktyka uniwersalna to profilaktyka ukierunkowana na całe populacje, to działanie profilaktyczne adresowane do całych grup bez względu na stopień indywidualnego ryzyka występowania problemów związanych z używaniem alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych.

Profilaktyka selektywna to profilaktyka ukierunkowana na jednostki i grupy zwiększonego ryzyka., to jest działania profilaktyczne adresowane do jednostek lub grup, które są narażone na większe od przeciętnego ryzyka wystąpienia problemów wynikających ze stosowania substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych lub innych zaburzeń zdrowia psychicznego.

Profilaktyka wskazująca to profilaktyka ukierunkowana na jednostki(lub grupy) wysokiego ryzyka problemów związanych z używaniem alkoholu, substancji psychotropowych.

W 2017 roku Kościół w naszej ojczyźnie zorganizował Narodowy Kongres Trzeźwości. Był on świadectwem wielkiej troski pasterzy Kościoła o trzeźwość Narodu. Wspaniałym owocem kongresu jest powstanie Narodowego Programu Trzeźwości. Narodowy Program Trzeźwości opiera się na przesłankach wynikających z potwierdzonego przez współczesną naukę oddziaływania napojów

alkoholowych na poszczególne osoby i społeczności oraz na przesłankach wynikających z personalizmu chrześcijańskiego

Punkt Konsultacyjny i Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, poprzez Program, realizuje ustawowe oczekiwanie Sejmu RP, jakim jest życie obywateli w trzeźwości, co stanowi niezbędny warunek moralnego i materialnego dobra Narodu. Komisja w swych działaniach przeciwdziała patologiom i pomaga w wychodzeniu z uzależnień.

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest zmodyfikowaną kontynuacją zadań realizowanych w Gminie Biała Piska w ostatnich latach. Stanowi spis działań będących jednocześnie zadaniami własnymi gminy w obszarze tych zagadnień społecznych, które będą realizowane w 2020 roku.

Zrealizowane w Polsce badania epidemiologiczne pozwalają szacować liczbę osób uzależnionych od alkoholu na około 600 tysięcy, zaś osób pijących alkohol szkodliwie na około 2,5 mln. Uzależnienie od alkoholu jest zaburzeniem psychicznym i zaburzeniem zachowania, które w Polsce diagnozuje się na podstawie międzynarodowej klasyfikacji chorób i problemów zdrowotnych. Alkoholizm jest chorobą śmiertelną, nie leczony skraca życie. We wczesnej fazie choroby alkoholizm przypomina inne problemy: złe zachowanie, brak odpowiedzialności, nie troszczenie się o innych, nieumiejętność gospodarowania pieniędzmi, gwałtowny temperament, ustawiczną chęć zabawy.

Głównymi założeniami programu jest ograniczenie występowania negatywnych zjawisk będących skutkiem nadużywania alkoholu, używania narkotyków, rozwój działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, wzrost społecznej świadomości dotyczącej tej tematyki oraz doskonalenie współpracy między osobami i instytucjami.

Program uwzględnia działania związane z profilaktyką uzależnień oraz rozwiązywaniem problemów alkoholowych, które będą skierowane do wszystkich mieszkańców naszej gminy. Zawiera działania profilaktyczno - informacyjne, mające na celu propagowanie zdrowego stylu życia oraz zmianę postaw przy użyciu sprawdzonych i rekomendowanych programów profilaktycznych, odpowiadających na środowiskowe zapotrzebowanie. Zakłada realizację działań z zakresu profilaktyki uniwersalnej, selektywnej i wskazującej. Uwzględnia system działań pomocowych skierowanych do osób uzależnionych, osób spożywających alkohol w sposób ryzykowny i szkodliwy, jak również do ich rodzin. W celu zapewnienia skuteczności, uwzględnione działania są długofalowe, konsekwentnie wdrażane oraz systematycznie prowadzone na terenie Gminy Biała Piska.

Pomagać to znaczy minimalizować skutki alkoholizmu, ale pomagać to przede wszystkim zapobiegać, czyli edukować, uświadamiać, wskazywać alternatywne sposoby spędzania wolnego czasu, radzenia sobie z sytuacją trudną, konfliktową, jak skutecznie bez używek rozładować napięcie i rodzącą się agresję.

Pomagać to również wspierać młodych ludzi w kształtowaniu prawidłowych postaw osobowościowych, aby nie było potrzebne „podpieranie się”, substancjami uzależniającymi. Uczyć umiejętności mówienia „nie” w sytuacjach, gdy młody człowiek jest poddany presji otoczenia. Alkoholizm to choroba, która rozwija się latami, niepostrzeżenie. Skutki uzależnień nie ograniczają się jedynie do ograniczeń fizycznych czy psychicznej degradacji samego alkoholika, one dotyczą wszystkich osób, które żyją, pracują czy przyjaźnią się z uzależnionym.

§ 2. Ilekcioć w Programie jest mowa o :

ustawie – należy przez to rozumieć ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 roku (tekst jedn.: Dz.U. z 2019, poz.2277)

NPZ - należy przez to rozumieć Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020.

GKRPA – należy przez to rozumieć Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,

GPPiRPA – należy przez to rozumieć Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,

MGOPS – należy przez to rozumieć Miejsko -Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Piskiej.

ROZDZIAŁ 2.

Diagnoza Problemów Uzależnień i innych zagrożeń społecznych dla Gminy Biała Piska

Problemy społeczne w opinii dorosłych mieszkańców gminy Biała Piska

W celu poznania opinii dorosłych mieszkańców gminy Biała Piska na temat problemów społecznych, jakie występują na tym terenie, przeprowadzono badanie ankietowe na losowo dobranej próbie. Sondaż został zrealizowany w maju 2018 roku. Wzięło w nim udział- 188 mieszkańców; 116 kobiet i 72 mężczyzn. Wiek respondentów wahał się od 18 do 74 lat. Ankietowani najczęściej posiadali wykształcenie średnie - 92 osób, wyższe - 46, podstawowe - 22 i gimnazjalne - 28.

Hierarchia ważności problemów w gminie Biała Piska

Ankietowani zostali poproszeni o określenie na skali od 1 do 5, jak ważne w ich odczuciu są poszczególne problemy społeczne w gminie Biała Piska (ocena „1” oznaczała, że dana kwestia nie jest ważna, zaś „5” – bardzo ważna). Szczegółowe wyniki przedstawia poniższa tabela.

Tabela. Hierarchia problemów społecznych w gminie– oceny respondentów.

Problem	
1.	Bezrobocie
2.	Uzależnienie od alkoholu
3.	Uzależnienie od komputera
4.	Przemoc domowa
5.	Ubóstwo
6.	Przemoc w szkole
7.	Wyjazdy za granicę w poszukiwaniu pracy
8.	Bezdomność
9.	Niepełnosprawność
10.	Przestępczość
11.	Uzależnienie od narkotyków
12.	Zanieczyszczenie środowiska

Za najpoważniejsze problemy w gminie uznano: bezrobocie, uzależnienie od alkoholu, uzależnienie od komputera, przemoc domową, ubóstwo i przemoc w szkole. Za przeciętne ważne problemy ankietowani uznali: wyjazdy za granicę w poszukiwaniu pracy, bezdomność, niepełnosprawność i przestępczość. Najniżej w hierarchii usytuowano: uzależnienie od narkotyków i zanieczyszczenie środowiska.

Alkohol

Problematyka uzależnienia od alkoholu stanowi w ocenie respondentów prawie najpoważniejszy problem w gminie. W ankiecie znalazły się pytania dotyczące skali spożycia napojów alkoholowych wśród dorosłych i niepełnoletnich mieszkańców gminy Białej Piskiej, łamania prawa (ustawy o wychowaniu w trzeźwości) oraz poglądów związanych ze

spożywaniem alkoholu. 31% respondentów dostrzega, że na przestrzeni lat rośnie spożycie alkoholu. Jest to zgodne z szacunkami dokonanymi przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, które mówią o rosnącym spożyciu alkoholu przez Polaków.

Jeżeli chodzi o okres, jaki minął od ostatniego spożycia alkoholu, najczęściej był to ostatni tydzień (29%). Mniej osób spożywało alkohol w ciągu miesiąca od momentu badania (24%), a 21% ponad miesiąc temu. 7% osób wypilo alkohol ponad rok temu, 12% nie pamięta kiedy ostatnio spożywało alkohol, a 7% nie spożywa alkoholu w ogóle. 74% respondentów przyznaje, że zna osobę uzależnioną od alkoholu.

Co trzeci ankietowany ocenia, że często lub bardzo często widuje osoby spożywające alkohol w miejscach publicznych. Co czwarta osoba nie widuje wcale takich osób, zaś czasami z tego typu sytuacją spotyka się 12% mieszkańców.

32% badanych słyszało o przypadkach kierowania pojazdem po spożyciu alkoholu. Według 19% zdarza się to często lub bardzo często (szczegółowe dane prezentowane są na wykresie). Jeśli chodzi o doświadczenia samych respondentów, to 17 osób przyznało, że prowadziło samochód pod wpływem alkoholu. 171 osób nigdy nie prowadziło pojazdu w stanie nietrzeźwym.

Ponad 40% respondentów po raz pierwszy spożyła alkohol przed 18 rokiem życia. 42% osób wypilo alkohol mając już 18 lat, a 14% nie pamięta w jakim wieku wypily pierwszy raz alkohol.

44% respondentów wypilo alkohol przed 18 rokiem życia, najczęściej było to piwo (58%), wino (24%), a także wódka (8%).

Poglądy ankietowanych na temat przychodzenia do pracy w stanie nietrzeźwości oraz picia alkoholu w pracy są podobne – w 84% są przeciwni tego typu sytuacjom. Podobna jednoznaczna opinia panuje na temat tego, czy alkohol zawarty w piwie jest mniej szkodliwy niż ten zawarty w wódce – z tym stwierdzeniem nie zgadza się 91% osób.

Kolejna pula pytań dotyczyła kwestii alkoholu w środowisku młodzieży z gminy Biała Piska. Pocięszające jest to, iż tylko nieco ponad 1/4 ankietowanych słyszało o przypadkach sprzedaży alkoholu niepełnoletniej osobie. Prawie połowa osób uznaje, iż młodzież spożywa alkohol często, czasami 30%, a rzadko 18%.

Za podwyższeniem wieku spożywania alkoholu jest ponad 30% respondentów, z czego połowa podniosłaby ten wiek do 20 lub 21 lat.

Problemy społeczne w opinii sprzedawców napojów alkoholowych w gminie Biała Piska

Badanie ankietowe sprzedawców zostało przeprowadzone na próbie 28 osób. 9 osób słyszało o przypadkach sprzedaży alkoholu osobom niepełnoletnim w gminie Biała Piska. 19 osób stwierdziło, że nie słyszało o takich sytuacjach. Żaden sprzedawca nie zaznaczył, iż zdarzyła mu się sytuacja, aby niepełnoletniej osobie sprzedać alkohol.

U większości sprzedawców zdarzały się sytuacje, iż osoba niepełnoletnia chciała kupić alkohol.

Na pytanie czy klienci spożywają alkohol na terenie sklepu wszyscy zgodnie zaznaczyli, że nie. Dwunastu sprzedawców zaznaczyło, iż zdarzały się sytuacje, w których musieli wzywać policję

z powodu zakłócania porządku przez osobę pod wpływem alkoholu na terenie punktu sprzedaży alkoholu lub w jego pobliżu.

Na pytanie o to jak często zdarzają się sytuacje, że nietrzeźwa osoba chciała kupić alkohol, sprzedawcy odpowiadali następująco.

Problemy społeczne w opinii dzieci i młodzieży w gminie Biała Piska- uczniowie klas gimnazjalnych w Szkole Podstawowej

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone na próbie 109 uczniów klas gimnazjalnych w szkołach podstawowych, z czego 49 stanowiły dziewczęta, a 60 – chłopcy. Zostało ono zrealizowane podczas zajęć lekcyjnych w maju 2018 roku. Wiek respondentów wahał się od 14 do 16 lat, a przeciętnie było to 15 lat. Jeśli chodzi o społeczno – materialną sytuację rodzinną uczniów, to 57 % respondentów zaznaczyło, iż oboje rodzice zarabiają, a w przypadku 21% pracuje tylko ojciec, w 11% tylko mama, w 11 % nie pracuje ani mama ani tata.

Poczucie bezpieczeństwa

Bezpiecznie w swojej klasie czuje się 88% uczniów, odpowiedzi „czasem tak, a czasem nie” udzieliło 7% uczniów. Jeśli jednak chodzi o teren szkoły, to odsetek ten jest nieco mniejszy – wynosi 81%. Brak poczucia bezpieczeństwa w swojej klasie deklaruje w sumie 4% ankietowanych, zaś w szkole –9%.

Przemoc w szkole

Pytania na temat częstotliwości zachowań związanych z przemocą w szkole zostały podzielone na dwie grupy – dotyczące ogólnych sytuacji obserwowanych przez respondentą w środowisku szkolnym oraz bezpośrednio dotyczące jego osoby jako poszkodowanego. Ankietowani określali na skali od 1 do 5, jak często pewne sytuacje mają miejsce – ocena „1” oznaczała, że nigdy, „2” – rzadziej niż raz w miesiącu, „3” – przynajmniej raz w miesiącu, „4” – przynajmniej raz w tygodniu, zaś „5” – codziennie.

Wśród uczniów klas gimnazjalnych najczęściej – kilka razy w miesiącu, dochodzi do agresji werbalnej – przezywania, wyśmiewanie innych, obgadywania, i cyberprzemocy. Pozostałe rodzaje przemocy, takie jak przemoc fizyczna czy izolacja społeczna zdarzają się dość rzadko – rzadziej niż raz w miesiącu. Szczegóły prezentuje zestawienie poniżej.

Tabela. Ocena częstotliwości występowania poszczególnych rodzajów przemocy w szkole.

Odpowiedzi uczniów klas gimnazjalnych. Rodzaj przemocy	
1.	Przezywanie
2.	Wyśmiewanie
3.	Obgadywanie
4.	Wulgarnie lub złośliwe komentowanie treści dotyczącej danej osoby w Internecie
5.	Niechęć do pracy w grupie z kimś z klasy
6.	Wysyłanie obraźliwych smsów lub mms-ów
7.	Bicie, kopanie, poszturchywanie
8.	Umieszczanie w Internecie filmów lub zdjęć bez zgody osób, które na nich są
9.	Dotykanie osób, które nie wyrażają na to zgody
10.	Grożenie
11.	Zamykanie w pomieszczeniach
12.	Kradzieże
13.	Wymuszanie pieniędzy

W przypadku osobiście doświadczanej przemocy, częstotliwość zachowań jest jeszcze mniejsza. Najczęściej dochodzi do obgadywania i wysyłania obraźliwych sms-ów lub umieszczania komentarzy w Internecie. Ogólnie wszystkie sytuacje zdarzają się dość rzadko – około raz w miesiącu lub rzadziej. Przeważa agresja werbalna (obgadywanie, przezywanie, wyśmiewanie). Prawie wcale nie dotyczy ich kradzieże i wymuszenia.

Alkohol

Zdaniem uczniów klas gimnazjalnych, młodzież najczęściej spożywa alkohol na imprezach i dyskotekach (72%) oraz na świeżym powietrzu (42%). Znacznie rzadziej dzieje się to w domu (22%) i podczas wycieczek szkolnych (6%). Nikt nie uznał, że picie alkoholu ma miejsce w szkole.

Prawie 60% uczniów klas gimnazjalnych upatruje w picu alkoholu sposobu na zaistnienie w grupie, zaimponowania innym i dla lepszej zabawy, wyluzowania. Co trzeci uważa, że picie alkoholu służy dotrzymanywaniu innym towarzystwa. Dla co czwartego respondenta spożywanie alkoholu to sposób na radzenie sobie z problemami w rodzinie czy szkole. Najmniej popularnym motywem jest nuda. Szczegóły znajdują się na wykresie poniżej.

22% uczniów klas gimnazjalnych przyznaje, że nigdy nie spożywało alkoholu. 56% pije alkohol rzadziej niż raz w miesiącu, a 16% ma kontakt z takimi napojami kilka razy w miesiącu. Do spożycia napojów alkoholowych kilka razy w tygodniu przyznaje się 6% badanych.

Wiek, w jakim po raz pierwszy uczniowie klas gimnazjalnych spożywali alkohol, w badanej próbie wyniósł przeciętnie 15 lat, a najczęściej było to 14 – 15 lat.

Rodzice uczniów w 84% przypadków nie wiedzą, że ich dzieci spożywają alkohol. 76% rodziców jest całkowicie przeciwnych spożywaniu alkoholu przez osoby niepełnoletnie. Najczęściej spożywanym przez uczniów klas gimnazjalnych alkoholem jest piwo (64%), w dalszej kolejności respondenci podawali wódkę (30%), wino (14%) i szampan (12%).

Narkotyki

Ponad 80% uczniów klas gimnazjalnych twierdzi, że w ich szkole nie ma problemu z narkotykami, 12% nie ma zdania na ten temat. 19% osób zna osobiście osobę, która zażywa narkotyki, a 6% twierdzi, iż w ich szkole są uczniowie, którzy biorą narkotyki. Osiemnaście osób przyznało, że przynajmniej raz w życiu zażywały narkotyki – marihuanę.

18% ankietowanych uważa, że zdobycie narkotyków przez osoby w ich wieku jest łatwe i nie stanowi trudności, ponad 50% nie wie czy zdobycie narkotyków jest trudne.

Jeżeli chodzi o żywione przez młodzież przekonania na temat narkotyków, to dość liczną grupę stanowią osoby niezdecydowane co do swoich poglądów i opinii – w każdym pytaniu to około 15-25% badanych. Respondenci uważają wszystkie narkotyki za niebezpieczne. 11 osób chciałoby zalegalizowania miękkich narkotyków.

Jeżeli chodzi o świadomość zagrożeń, jakie niesie za sobą zażywanie poszczególnych narkotyków, to 32% ankietowanych ogólnie się co do nich orientuje. W sumie ponad 50% ma niewielką lub żadną wiedzę na temat skutków, jakie powodują środki psychoaktywne. Ponad 60% badanych gimnazjalistów za główne źródła informacji o narkotykach podaje media – Internet lub telewizję. Rzadziej są to koledzy - rówieśnicy lub osoby ze starszych klas oraz rodzice.

Uczniowie klas gimnazjalnych według deklaracji zażywają narkotyki z dwóch głównych powodów – z ciekawości (36%) oraz chęci zaimponowania innym, zaistnienia w grupie (29%). Nuda (20%) oraz chęć sprawdzenia siebie (16%) stanowią następne w kolejności motywy. Respondenci rzadziej postrzegają środki psychoaktywne jako sposób radzenia sobie z trudnościami w szkole (16%) lub w rodzinie (10%).

W przypadku problemu narkotykowego lub alkoholowego, ankietowani z gimnazjum najchętniej zwróciliby się o pomoc do członka rodziny (najczęściej mamy, w dalszej kolejności do taty oraz rodzeństwa). Co trzecia osoba pomocy szukałby u rówieśników. W sumie do pracowników szkoły – pedagoga, wychowawcy lub innego nauczyciela, zwróciliby się 28% osób. Samodzielnie swoje problemy rozwiązywałby co piąty uczeń klas gimnazjalnych.

Problemy społeczne w opinii dzieci i młodzieży w gminie Biała Piska- uczniowie szkoły podstawowej

Badanie zostało przeprowadzone na 105- osobowej grupie uczniów szkół podstawowych. Odbyło się ono w maju 2018 roku podczas zajęć lekcyjnych w szkołach podstawowych w gminie Biała Piska.

W grupie badanej znalazło się 61 dziewcząt i 44 chłopców.

Oboje rodzice pracują w przypadku 52%, pracuje tylko tata w 26%, a 15% tylko mama. Oboje rodzice nie pracują u 7% ankietowanych.

Poczucie bezpieczeństwa

Bezpiecznie w swojej szkole czuje się 89% uczniów, a w klasie – 93%. Widać więc, że inaczej niż w klasach gimnazjalnych dzieci ze szkoły podstawowej wyżej oceniają poziom bezpieczeństwa w szkole i klasie.

Przemoc w szkole

Pytania na temat częstotliwości zachowań związanych z przemocą w szkole zostały podzielone na dwie grupy – dotyczące ogólnych sytuacji obserwowanych przez respondenta w środowisku szkolnym oraz bezpośrednio dotyczące jego osoby jako poszkodowanego.

Ankietowani określali na skali od 1 do 5, jak często pewne sytuacje mają miejsce – ocena „1” oznaczała, że nigdy, „2” – rzadziej niż raz w miesiącu, „3” – przynajmniej raz w miesiącu, „4” – przynajmniej raz w tygodniu, zaś „5”- codziennie.

Najczęściej, bo kilka razy w miesiącu uczniowie stykają się z agresją werbalną – wyśmiewaniem, przezywaniem i obgadywaniem, co podobnie wygląda także wśród starszych uczniów. Jednak stosunkowo częściej wśród uczęszczających do szkoły podstawowej zdarza się przemoc fizyczna – bicie, kopanie, poszturchiwanie oraz wulgarne lub złośliwe komentowanie treści dotyczącej danej osoby w Internecie. Systematycznie dochodzi do obrażania młodzieży przez portale społecznościowe (facebook) i Internet. Nigdy lub prawie nigdy nie występują sytuacje grożenia, kradzieży czy wymuszania pieniędzy.

Jeśli chodzi o przemoc osobiście doświadczaną przez uczniów szkoły podstawowej, to deklarowana częstotliwość jest mniejsza niż, gdy dotyczy to przemocy wobec innych. Kilka razy w miesiącu badani są przezywani, wyśmiewani i obgadywani. Sporadycznie zdarza się izolacja społeczna oraz przemoc fizyczna.

Jeśli chodzi o miejsca, w których najczęściej dochodzi do sytuacji przemocy, to jest to korytarz szkoły (49%), poza terenem szkoły (38%) oraz w toaletach szkolnych (22%). Znacznie rzadziej zdarza się przemoc w salach lekcyjnych, na boisku i w szatni. Młodzież w odpowiedzi inne wpisywała Internet i facebook. Coraz częściej do przemocy dochodzi za pomocą portali społecznościowych i telefonów komórkowych.

Z najnowszych badań wynika, że problem cyberprzemocy występuje wśród młodzieży coraz częściej, a odsetek ofiar zwiększył się w ostatnich latach znacząco. Cyberprzemoc może być rozszerzeniem przemocy stosowanej w realnym świecie lub odwrotnie. Przykładami takiej przemocy są SMS-y lub MMS-y z obraźliwymi treściami na temat ofiary rozsyłane wśród znajomych oraz umieszczanie obraźliwych zdjęć lub filmików na portalach

społecznościowych (np. facebook.pl) lub innych (np. youtube.com, wrzuta.pl itp.). Czasami dręczyciele tworzą nawet specjalne strony internetowe poświęcone swoim ofiarom. Obrażliwe komentarze na blogach i profilach ofiar w portalach społecznościowych. Mogą to być przykre komentarze pod wypowiedziami na blogach, nieprzyjemne uwagi pod zdjęciami, obraźliwe wpisy do książki gości lub osobistych stronach www.

Respondenci prezentują różnorodne reakcje na obserwowaną przemoc wobec kolegów. Najlichniesze odpowiedzi są związane z próbą obrony poszkodowanego (61%) i informowaniem wychowawcy o przypadkach przemocy (29%). Mniej liczne są reakcje związane z bierną obserwacją (13%) lub odejściem z miejsca zdarzenia (11%). Ponad 40% respondentów nie jest pewna, czy nauczyciele wiedzą o sytuacjach przemocy, jakie wydarzają się w szkole. Zdaniem 41% nauczyciele często sami podejmują starania wyjaśnienia konfliktu i pogodzenia stron oraz rozmawiają ze sprawcami przy całej klasie.

Respondenci ze szkoły podstawowej najczęściej proszą o pomoc w sytuacji przemocy przede wszystkim mamę (38%), wychowawcę (28%), i rówieśników (26%). Ankieterowanych zapytano także o ich przekonania na temat tego, kim jest przeciętny sprawca przemocy. Respondenci ze szkoły podstawowej mają bardzo ugruntowane opinie na temat tego, kto najczęściej jest agresywny. Ich zdaniem przeciętny sprawca przemocy to chłopiec ze starszej klasy, który wagaruje i ma problemy z nauką.

Alkohol

Na pytanie o to czy osoby w wieku respondentów już piją alkohol, większość osób zaznaczyło, iż nie lub nie wiedzą. Ankieterowani określali, w jakich okolicznościach młodzież najczęściej spożywa alkohol. Najpopularniejszymi okazjami do picia są imprezy i dyskoteki (32%), ale także świeże powietrze (18%). Żaden z respondentów nie wskazał terenu szkoły czy wycieczki klasowej jako okazji do picia alkoholu.

Narkotyki

82% uczniów ze szkoły podstawowej twierdzi, że w ich szkole nie ma problemu z narkotykami. Ankieterowani uważają, że osoby w ich wieku raczej nie mają kontaktu z narkotykami. Żaden z respondentów nie zażywał żadnego narkotyku, ale 9 osób osobiście zna kogoś takiego. W przypadku problemu narkotykowego lub alkoholowego, uczniowie ze szkoły podstawowej w pierwszej kolejności o pomoc poprosiliby mamę (42%), potem tatę (30%). Odpowiedzi młodzieży świadczą o ważności rodziców w wychowaniu dziecka,

autorytetu i zaufaniu do nich. Mniejszym zaufaniem dzieci darzą inne osoby dorosłe – pracowników szkoły. 12% nie poprosiłoby nikogo o pomoc.

Alkohol w gminie Biała Piska

Problem alkoholowy jest postrzegany jako poważnie dotykający społeczność gminy Biała Piska. Znajduje to odzwierciedlenie zarówno w skali spożycia alkoholu przez dorosłych, jak i młodzież i dzieci z gminy Biała Piska. Dorośli respondenci dosyć często spożywają alkohol, szczególnie piwo. Spora część mieszkańców zna kogoś, kto jest uzależniony alkoholu, co świadczy o skali tego problemu. Zdarzają się sytuacje spożywania alkoholu w miejscach publicznych, co narusza regulacje prawne. Część osób jest przekonana, że alkohol w piwie jest mniej szkodliwy niż w innych napojach, co może prowadzić do pomniejszania znaczenia spożywania go przez młodzież.

Zarówno uczniowie szkoły podstawowej, jak i klas gimnazjalnych, podobnie odpowiadali na pytania dotyczące okoliczności i motywacji picia alkoholu przez osoby w ich wieku. Sytuacje takie mają miejsce głównie podczas imprez i dyskotek oraz na świeżym powietrzu. Niepełnoletnie osoby chcą poprzez picie przede wszystkim zaistnieć w grupie i lepiej się bawić. Napoje kupują im najczęściej starsi koledzy i obce dorosłe osoby, których o to proszą. Młodzież żywi ryzykowne przekonania dotyczące alkoholu – pomaga w radzeniu sobie z problemami, nie każdy może się uzależnić, picie nie jest szkodliwe. W przypadku kłopotów z alkoholem młodzi ludzie najchętniej zwróciliby się do rodziców oraz pedagoga, choć spora część nie poszukiwałaby u nikogo pomocy.

Narkotyki w gminie Biała Piska

Narkotyki w ocenie respondentów (zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży) są ważnym problemem w gminie. Wszyscy uważają, że dostęp do środków psychoaktywnych jest dość trudny w gminie Biała Piska, ale młodzież jest narażona na kontakt z nimi. Są uczniowie, którzy znają osoby zażywające narkotyki. Część osób opowiada się także za legalizacją pewnej grupy środków psychoaktywnych. Spora grupa uczniów nie posiada rzetelnej wiedzy dotyczącej zagrożeń, jakie niosą ze sobą te substancje – albo nie jest tym zainteresowana, albo czerpie ją z niepewnych źródeł, takich jak Internet czy telewizja.

Przemoc w gminie Biała Piska

Dorośli oceniają, że przemoc w rodzinie jest bardzo ważnym problemem. Przemoc w szkole (zarówno wśród młodzieży gimnazjalnej, jak i ze szkoły podstawowej) najpowszechniej zdarza się w formie agresji werbalnej (obgadywanie, przezywanie kolegów). Najczęściej dzieje się to na korytarzu lub poza szkołą. Nauczyciele w szkole podstawowej częściej

dowiadują się o tego typu zajściach niż u uczniów klas gimnazjalnych, ale za każdym razem podejmują interwencję (najczęściej odsyłają do dyrektora lub pedagoga oraz starają się wyjaśnić sytuację). Nowym narzędziem wśród młodzieży jest Internet, cyberprzemoc jest coraz częstszym sposobem okazywania nienawiści. Nauczyciele coraz częściej spotykają się w szkołach z przemocą rówieśniczą w Internecie (głównie wulgarne komentowanie zdjęć na facebook'u i wrzucanie obraźliwych zdjęć).

ROZDZIAŁ 3.

Działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i zasady wynagradzania członków Komisji

I Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych powołana Zarządzeniem Burmistrza Białej Piskiej nr 103/1/2019 z dnia 21 maja 2019 r. (ze zmianą Zarządzeniem Burmistrza Białej Piskiej nr 182/1/2019 z dnia 01 października 2019 r.)

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych działa na podstawie Regulaminu, który stanowi załącznik do Zarządzenia Nr 103/1/2019 Burmistrza Białej Piskiej z dnia 21 maja 2019 roku.

II Z tytułu pracy w Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Białej Piskiej przysługuje miesięczne wynagrodzenie w wysokości:

- 1) Przewodniczącemu Komisji 12% minimalnego wynagrodzenia,
- 2) Wiceprzewodniczącemu Komisji 9% minimalnego wynagrodzenia,
- 3) Sekretarza Komisji 9% minimalnego wynagrodzenia,
- 4) Członkom Komisji 7% minimalnego wynagrodzenia.

III Wynagrodzenie nie przysługuje w przypadku :

- 1) nieobecności na posiedzeniach komisji w danym miesiącu,
- 2) braku posiedzeń komisji w danym miesiącu.

W sytuacji nieobecności na części posiedzeń w danym miesiącu, wynagrodzenie ulega zmniejszeniu o 1/3 wynagrodzenia za każdą nieusprawiedliwioną nieobecność.

Przez minimalne wynagrodzenie rozumie się minimalne wynagrodzenie za prace ustalone na podstawie obowiązujących przepisów.

Wynagrodzenie członkom komisji przysługuje tylko wówczas, gdy potwierdzi on swój udział w posiedzeniu komisji składając własnoręczny podpis na stosownym dokumencie (lista obecności).

ROZDZIAŁ 4.

Cel główny, cele szczegółowe i zadania Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

§ 1. Cel główny

Celem głównym Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych w Gminie Biała Piska.

Cel główny będzie osiąganý poprzez realizację celów szczegółowych i zadań.

W roku 2020 w/w cel główny będzie kontynuacją podjętych działań w latach poprzednich i planuje się go realizować w następujących obszarach:

- 1) profilaktyki uniwersalnej,
- 2) profilaktyki selektywnej,
- 3) profilaktyki wskazującej.

§ 2. Cele szczegółowe

- 1) zwiększenie zasobów narzędzi niezbędnych do zminimalizowania już istniejących problemów,
- 2) prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień poprzez zwiększenie świadomości mieszkańców Gminy Biała Piska na temat szkodliwości używania alkoholu i innych środków psychoaktywnych,
- 3) zapobieganie społecznemu wykluczeniu osób uzależnionych,
- 4) działanie na rzecz zmiany struktury spożycia napojów alkoholowych, zmiany zachowań i postaw mieszkańców oraz instytucji, w sytuacjach związanych z alkoholem,
- 5) opóźnienie wieku inicjacji picia alkoholu poprzez wdrażanie nowoczesnych form profilaktyki uniwersalnej, selektywnej kierowanej w szczególności do dzieci i młodzieży,
- 6) inicjowanie i wspieranie różnorodnych form zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży z Gminy Biała Piska,
- 7) wzmacnianie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinach, w których występuje problem uzależnienia od alkoholu,
- 8) ograniczenie zjawiska picia alkoholu przez dzieci, młodzież i dorosłych oraz wzrost kompetencji rodzin w rozwiązywaniu problemów związanych z alkoholem,
- 9) wzmacnianie kompetencji zawodowych realizatorów GPPiRPA oraz prowadzenie szkoleń różnych grup zawodowych nt. problemów alkoholowych,

10) wspieranie i organizacja kampanii edukacyjnych i informacyjnych promujących trzeźwość i zdrowy styl życia oraz współorganizacja różnorodnych form spędzania czasu wolnego przez dzieci, młodzież i dorosłych.

§ 3. Realizatorzy Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych:

I Pełnomocnik Punktu Konsultacyjnego

II Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

III Instytucje, organizacje i stowarzyszenia współpracujące w zakresie przedsięwzięć profilaktycznych i rozwiązywaniu problemów:

- 1) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszcu,
- 2) Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Piskiej,
- 3) Komisariat Policji w Białej Piskiej,
- 4) Sąd Rejonowy w Piszcu,
- 5) Prokuratura Rejonowa w Piszcu,
- 6) Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna w Piszcu,
- 7) Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury w Białej Piskiej,
- 8) szkoły działające na terenie miasta i gminy,
- 9) stowarzyszenia działające w sferze zdrowia, kultury i kultury fizycznej,
- 10) kościoły i związki wyznaniowe,
- 11) organizacje spoza sektora finansów publicznych,
- 12) Punkt Konsultacyjny w Białej Piskiej.

W zakresie realizacji Programu będzie również prowadzona współpraca z organami administracji rządowej, w szczególności z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Współpraca z Kierownikiem Biura ds. Uzależnień w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Olsztynie.

§ 4. Źródła i zasady finansowania Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych:

1. Źródłem finansowania zadań zawartych w GPPiRPA są środki finansowe zabezpieczone w budżecie Gminy Biała Piska na 2020 r. w oparciu o prognozowane wpływy z opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

2. Zasady finansowania zadań GPPiRPA określa niniejszy program.

ROZDZIAŁ 4.

Zadania oraz preliminarz wydatków związanych z realizacją Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

§ 1. W związku art. 4¹ ust. 1 ustawy, prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych gmin, a w szczególności zadania te obejmują:

ZADANIE I

Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków - 91.600,00 zł

1. Działalność Punktu Konsultacyjnego dla Rodzin z Problemem Alkoholowym 5 dni w tygodniu:
 - a) organizowanie warunków pierwszego kontaktu dla osób uzależnionych i współuzależnionych,
 - b) utrzymanie i wyposażenie pomieszczeń Punktu Konsultacyjnego .
2. Dofinansowanie i realizacja zajęć terapeutycznych dla osób uzależnionych, współuzależnionych, DDA oraz młodzieży.
3. Działalność członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Białej Piskiej:
 - a) szkolenia,
 - b) wynagrodzenie,
 - c) opłaty sądowe, zaliczki na pokrycie wydatków związanych z wydaniem opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu oraz inne koszty
4. Szkolenia doskonalające dla osób realizujących Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Programu Przeciwdziałania Narkomanii.

ZADANIE II

Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie – 20.400,00 zł

1. Działalność GKRPA:

- a) motywowanie i kierowanie osób uzależnionych do podjęcia leczenia odwykowego w tym koszty podróży,
 - b) motywowanie do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy.
2. Przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie:
- a) pomoc i wsparcie dla rodzin dotkniętych problemem przemocy,
 - b) w zależności od potrzeb zatrudnienie prawnika celem zapewnienia poradnictwa prawnego,
 - c) wspieranie procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie „Niebieska Karta”,
 - d) szkolenie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz innych osób,
 - e) realizacja programów profilaktyki przemocy domowej.
3. Finansowanie dodatkowych oddziaływań terapeutycznych dla osób uzależnionych, współuzależnionych, dorosłych dzieci alkoholików, dzieci i młodzieży np. warsztaty, kursorekolekcje, oazy i inne.
4. Zatrudnienie psychologa celem zapewnienia pomocy psychologicznej w zakresie rodzinnych problemów alkoholowych i narkomanii oraz przemocy domowej.
5. Dofinansowanie szkoleń dla grup zawodowych w zakresie pracy z dziećmi z rodzin z problemem alkoholowym.
6. Prowadzenie grupy wsparcia dla osób z problemem alkoholowym oraz dla osób współuzależnionych przez terapeutę uzależnień.

ZADANIE III

Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych - 33.000,00 zł

1. Dofinansowanie realizacji zadań profilaktycznych w placówkach oświatowo-wychowawczych:
- a) wdrażanie rekomendowanych programów profilaktyki np. programy środowiskowej profilaktyki uzależnień, „Szkoła dla Rodziców”, „Spójrz inaczej”, „Trzy koła”, „Noe”, „Archipelag skarbów”, „Fantastyczne możliwości”, „Unplugged”, „Debata”, „Smaki życia” i inne,
 - b) zajęć pozalekcyjnych realizowanych przez Radę Pedagogiczną z wykorzystaniem posiadanej bazy lokalowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,

c) wspieranie młodzieżowych liderów.

2. Organizowanie konkursów i imprez kulturalno - rozrywkowych oraz uroczystości promujących trzeźwe obyczaje i zdrowy styl życia np. festyny, spektakle, konkursy, prelekcje, konferencje, lokalne i ogólnopolskie kampanie profilaktyczno-edukacyjne np. „Zachowaj Trzeźwy Umysł”, "Reaguj na przemoc" i inne.

3. Organizowanie i dofinansowanie szkoleń z zakresu pracy z dziećmi i młodzieżą dla pedagogów, nauczycieli, osób którzy deklarują gotowość podjęcia pracy profilaktycznej oraz działalność edukacyjna dla rodziców.

4. Wzmacnianie działań na rzecz skutecznego egzekwowania przestrzegania przepisów dot. zakazu sprzedaży/udostępniania alkoholu nieletnim oraz szkolenie sprzedawców napojów alkoholowych.

5. Działania na rzecz przeciwdziałania nietrzeźwości kierowców – kampania „Przeciw pijanym kierowcom” oraz inne działania profilaktyczne.

6. Organizowanie wypoczynku zimowego i letniego.

7. Zakup wydawnictw profilaktycznych, plakatów i innych materiałów edukacyjno - informacyjnych dotyczących problematyki uzależnień.

8. Realizacja programu profilaktyki uniwersalnej w świetlicach wiejskich.

9. Upowszechnianie wiedzy na temat szkodliwych skutków picia alkoholu przez kobiety w ciąży, w tym FAS i FAE.

10. Wspieranie działań edukacyjno-profilaktycznych:

a) zakup i kolportaż materiałów.

ZADANIE IV

Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych - 5.000,00 zł

1. Powierzenie realizacji poszczególnych zadań gminnego programu organizacjom pozarządowym oraz Miejsko-Gminnemu Ośrodkowi Kultury w Białej Piskiej.

2. Współpraca ze stowarzyszeniami i klubami abstynenckimi-dofinansowywanie dodatkowych programów terapeutycznych realizowanych w stowarzyszeniach, dofinansowywanie kosztów organizowanych obozów terapeutycznych.

3. Współpraca z Kościołem Katolickim i innymi związkami wyznaniowymi.

4. Współpraca i wspieranie ruchów trzeźwościowych i samopomocowych (AA, Al-Anon, DDA i Al-Ateen).

5. Wyjazdy na spotkania trzeźwościowe dla osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin.

6. Zakup materiałów edukacyjno-profilaktycznych.

ZADANIE V

Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 13¹ i 15 ustawy oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego

1. Kontrola punktów sprzedaży napojów alkoholowych oraz podejmowanie interwencji w przypadku naruszenia przepisów ustawy.
2. Występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego w przypadku naruszenia przepisów określonych w art. 13¹ i 15 ustawy.

ZADANIE VI

Wspieranie zatrudnienia socjalnego

1. Wspieranie działań edukacyjnych, kolportaż materiałów edukacyjno - profilaktycznych.

ZADANIE VII

Ograniczenie dostępności do alkoholu

1. Ograniczenie sprzedaży alkoholu w pobliżu szkół, przedszkoli, placówek szkolno-wychowawczych, wyodrębnionych i zagospodarowanych placów zabaw dla dzieci, obiektów sportowych, plaży i kąpielisk, jednostek wojskowych poprzez współpracę m.in. z Policją i Jednostką Wojskową.

Ogółem wydatki związane z realizacją Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Programu Przeciwdziałania Narkomanii na 2020 r. - **150.000,00 zł.**

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zostanie realizowany w okresie roku 2020.

ROZDZIAŁ 5

EWALUACJA GMINNEGO PROGRAMU PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

Ewaluacja służy ocenie skuteczności działań podejmowanych w ramach realizacji programu. Stanowi również podstawę jego modyfikacji.

Sposób realizacji

Prowadzenie badań w zakresie:

- pełnego rozpoznania potrzeb populacji osób mających problemy alkoholowe w celu określenia priorytetu działań,
- monitoringu dostępności, skuteczności, jakości oraz efektywności ekonomicznej różnych kategorii działań,
- monitoringu potrzeb i skuteczności działań profilaktyczno-terapeutycznych wśród dzieci i młodzieży oraz monitoringu szkolnych programów profilaktyki.

Wskaźniki monitoringu:

- liczba osób korzystających z pomocy udzielanej w Punkcie Konsultacyjnym,
- ilość przeszkolonych osób,
- ilość osób korzystających z dodatkowych zajęć terapeutycznych w placówce leczenia odwykowego,
- liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w realizowanych programach profilaktycznych,
- liczba dzieci i młodzieży korzystających z wypoczynku letniego i zimowego,
- liczba kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych,
- liczba przeszkolonych sprzedawców napojów alkoholowych,
- liczba osób skierowanych na leczenie odwykowe,
- liczba badań w przedmiocie uzależnienia od alkoholu,
- liczba przeprowadzonych rozmów motywacyjnych,
- liczba rodziców (opiekunów) korzystających z różnych form dostarczania wiedzy.

PRZEWODNICZĄCY
RADY MIEJSKIEJ
Grabowski Marek
inż. Marek Grabowski